

ХРОНІКА

23–24 квітня 2019 р. в Києві відбулася міжнародна наукова конференція, присвячена 100-річчю від дня народження Галини Прокопівни Їжакевич. Організував конференцію Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, якому Галина Прокопівна присвятила понад 50 років творчого життя.

Із вітальним словом на пленарному засіданні до учасників і гостей конференції звернувся директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України Б. М. Ажнюк. Учений наголосив, що наукова спадщина Г. П. Їжакевич становить фундаментальну базу не лише в поглибленні та розгортанні сучасних досліджень, а й у спрямуванні та становленні нових лінгвістичних напрямів вітчизняного зіставного мовознавства, зокрема пов'язаного зі східнослов'янськими мовами. Про це свідчить і те, що серед учасників і гостей конференції, як зазначив Б. М. Ажнюк, є колеги Г. П. Їжакевич, ті, хто працював під її керівництвом упродовж багатьох років, її учні — кандидати й доктори філологічних наук, а також молоді науковці, хто торує терени української компаративістики не лише в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, а й за його межами.

У конференції взяв участь директор Інституту української мови НАН України П. Ю. Гриценко. Він наголосив, що сьогодні спостерігаємо ослаблення компаративних досліджень української мови на тлі інших слов'янських, зокрема російської, що негативно впливає на глибину пізнання української мови, її окремих структурних елементів, явищ, процесів. Необхідно подолати обмеження зіставного вивчення мов лише літературними стандартами й обов'язково залучати діалектний простір.

В. М. Бріцин у доповіді «Життя, присвячене науці» нагадав про основні віхи життєвого й творчого шляху Г. П. Їжакевич, окреслив коло наукових інтересів дослідниці.

Виступ Л. П. Іванової було присвячено проблемам варіантності літературної мови взагалі та російської в Україні зокрема.

Свою доповідь «Розмовний “суб-

страт” у лексиці ранньої прози Володимира Набокова: соціолінгвістичний аспект» Т. В. Радзієвська присвятила розгляду лексичних особливостей прози В. Набокова 20–30-х років ХХ ст. з погляду сучасної соціолінгвістики.

У доповіді С. О. Соколової «Мовна поведінка російськомовних українців в умовах білінгвізму» проаналізовано мовленнєву поведінку тих респондентів, які визначили себе переважно російськомовними, у різних ситуаціях: із близькими, у сприйнятті інформації, у різних офіційних і неофіційних сферах, а також залежно від мови оточення тощо.

Питання теорії та історії української літературної мови (періодизація, термінологія), основні принципи створення академічного «Курсу історії української літературної мови» (у 2-х т., за редакцією І. К. Білодіда) та участь Г. П. Їжакевич у написанні окремих розділів цього академічного видання (про мову творів І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного) висвітлено у доповіді О. І. Ніки «Літературна історія української мови в дослідженнях Г. П. Їжакевич».

У виступі Т. В. Охріменко «Стилістична презентація соціально-економічної лексики (в аспекті проблеми міжмовних контактів наукових пошуків Г. П. Їжакевич)» здійснено спробу подальшого лінгвістичного розроблення комплексу проблем, що пов'язані з міжмовними контактами східнослов'янських етносів і були одним із провідних напрямів досліджень Г. П. Їжакевич. Науковий вектор цього дослідження зорієнтований на лінгвістичний аналіз словникового складу, що стосується сфери соціально-економічних відносин (зокрема, номінацій із царини національної економіки, народного та домашнього господарства, грошової системи). Порівняльне вивчення соціально-економічної зони вербалізації представлено в аспекті зіставлення лексико-граматичних мовних засобів функціональних стилів української, російської та білоруської мов.

В. П. Мусієнко в доповіді «Дистанція між реципієнтом і текстом як фактор герменевтичного процесу» на

практичному матеріалі показала герменевтичні розриви між текстом і читачем: предметний, історичний, цивілізаційний, культурний, етнічний, соціальний, політичний, ідеологічний, релігійний, парадигмальний, гендерний, віковий і мовний.

У виступі Т. М. Полякової «Украинско-русское языковое взаимодействие в художественном тексте русских классиков» схарактеризовано принцип українсько-російської мовної взаємодії в російському художньому тексті кінця XIX — початку XX ст. Системне функціонування низки лексичних українізмів у художньому тексті російських письменників досліджуваного періоду розглядається як одна з важливих передумов формування російської літературної мови на основі загальнонародної або народнорозмовної мови, а також взаємодії близькоспоріднених мов.

Т. Я. Марченко у доповіді «Суфіксальний іменниковий словотвір української та російської мов (зіставний аналіз у лінгводидактиці)» наголосила, що синхронно-типологічні та порівняльно-історичні дослідження дериваційних процесів близькоспоріднених мов, крім теоретичного, мають важливе прагматичне значення. Висвітлення спорідненості словотвірних формантів, подібності застосовуваних моделей, виявлення особливостей словотворення сприяють у навчальному процесі поглибленому розумінню системних мовних явищ, засвоєнню мов та відповідному застосуванню набутих знань у мовленні.

Дослідженню етимології та розвитку семантики назв емоції заздрості в російській мові присвятила доповідь «Семантична еволюція назв заздрості у російській мові» Л. І. Ніколаєнко, яка зосередила увагу на іменникових та дієслівних лексемах. У сучасній російській мові на позначення заздрості використовуються моносеманти *зависть*, *завидовать* та полісеманти *ревность* — ‘ревности’, ‘заздрість’. Аналіз лексикографічного матеріалу дає підстави стверджувати, що з погляду діахронії назви на позначення заздрості в російській мові розвивалися переважно в напрямку від полісемантичності до зву-

ження й конкретизації семантики.

Виступ Г. М. Ярун «Форма і зміст українського *жити* та російського *жить* у перекладному словнику» присвячено зіставному дослідженню форми і змісту двох генетично споріднених мовних одиниць, установленню їхніх особливостей у власних лексико-семантичних системах і визначенню тенденцій, які забезпечують збереження спільних та зумовлюють утворення відмінних формально-змістових компонентів у їхніх структурах.

У доповіді А. В. Гончаренко «Номінації звань у церковно-адміністративній ієрархії Київських монастирів: історія і сьогодення» проаналізовано семантичну структуру, джерела походження та історію функціонування найважливіших номінацій звань у церковно-адміністративній ієрархії Київських монастирів, засвідчених у писемних текстах XI–XX ст.

Т. В. Зарубенко у виступі «Лексико-семантическая группа “посуда” в русских и украинских переводах “Одиссеи”» проаналізувала функціонування лексем зі значенням «посуд» у перекладній літературі, обґрунтувала формування синонімізованих рядів на підставі грецького оригіналу та їхню зумовленість відповідними системами мов.

У доповіді Г. Ю. Радкевич «Прецедентне ім'я як засіб трансляції “культурної пам'яті” народу» розглядаються тексти народних дум з погляду мовно-образного впорядкування. Увагу дослідниці зосереджено на сутності тропів і стилістичних фігур як ключових засобів у побудові текстів дум; з'ясовано специфіку аналізованих структур та їхнє значення.

Учасники конференції представили в доповідях матеріали, які ґрунтуються на науковій спадщині Г. П. Іжакевич. Доповідачі були одностайні в тому, що широта й різнобічність лінгвістичних інтересів дослідниці дають змогу виявляти нові мовні явища й факти, інтерпретувати їх з погляду новітніх теорій у царині лінгвістики, а тому спонукають до творчості, є джерелом натхнення для мовознавців і молодого покоління вчених.

Т. ЗАРУБЕНКО